Hallituksen esitys laiksi raideliikennelain ja liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta (HE 95/2023 vp)

LiV, 8.2.2024

Risto Saari, LVM

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ

Yleistä

- Hallituksen esitys sisältää kaksi lakiehdotusta:
  - Lakiehdotus raideliikennelain muuttamisesta.
  - Lakiehdotus liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta.
- Raideliikennelakiin kolmas tarkastuskierros lain voimaantulon jälkeen.
- LIPA-lakiin muutoksia rautatieyrityksen toimilupasääntelyyn.

Raideliikennelakiin esitetyt muutokset

- Eniten huomiota saanut on RLL 140 §:ään esitetty muutos **ratamaksun perusmaksun investointiperusteisesta korotuksesta**:
  - Pykälään sisällytetään EU-lainsäädännön mukaiset kriteerit korotuksen käyttöönotolle: investointihankkeen on oltava kustannusvaikuttava ja/tai tehokas ja maksukorotuksen on oltava välttämätön hankkeen toteutuksen kannalta.
  - Unionilainsäädäntö ei aseta kattoa korotukselle, mutta valtiosääntöoikeudellisesti kattoa pidetty tarpeellisena (tarkkarajaisuus ja ennakoitavuus).
  - Tavoitteena olisi saattaa kansallista sääntelyä lähemmäksi EU-sääntelyä.
  - Väylävirasto ei ole toistaiseksi perinyt korotettua maksua ja jatkossakin korotus on aina arvioitava/ilmoitettava etukäteen (TAE hallitus/eduskunta).

Muita muutoksia raideliikennelakiin

- Komission Pilot-kysely **rautatieturvallisuusdirektiivin täytäntöönpanosta**: mm. Liikenne- ja viestintäviraston ja muiden toimijoiden vastuut.
- Liikenne- ja viestintäviraston vastuu **kyberturvallisuuden valvonnassa (RLL 15 §)**.
- RLL 5 luvun mukaiset ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat **yksityisraiteen haltijat**: turvallisuuden hallintajärjestelmä ja yhteistyövelvoite (RLL 29-30 §).
- **CER-direktiivin täytäntöönpano**: kriittiset palvelupaikan haltijat varautumisvelvoitteen piiriin (RLL 171 §).
- Muita muutoksia mm. **kalustoyksikön kunnossapitoyksikön vastuisiin, liikkuvan kaluston käyttöönottoon sekä rataverkon haltijan rekisteriin**.

LIPA-lain toimilupasäännöksiin muutoksia

- **Rajaliikenteessä** kaluston vastaanottavalla ja luovuttavalla yritykseltä edellytettäisiin aina toimilupaa.
- Rautatieyrityksen omistajuuden tai liikkeenjohdon vaihtuessa olisi **rautatieyrityksen aina annettava selvitys** Liikenne- ja viestintävirastolle.
  - Virasto voisi edellyttää saamansa selvityksen perusteella yritystä tekemään **uuden toimilupahakemuksen** toimilupaedellytysten täyttymisen tarkistamiseksi.
- Viraston **valvontaroolia vahvistettaisiin**: virasto voisi myös muulloin tarkistaa rautatieyrityksen toimilupaedellytysten täyttymisen.

Vaikutuksista

- Eduskunta päättää jatkossakin rataverkon investointien rahoituksesta valtion talousarviokäsittelyn yhteydessä.
- Väylävirasto voi ottaa ratamaksun perusmaksun investointiperusteisen korotuksen käyttöön vain, jos EU-lainsäädännön mukaiset kriteerit täyttyvät ja maksukorotuksen välttämättömyys on tuotu etukäteen myös valtioneuvoston ja eduskunnan tietoon, kun investointihankkeen rahoituksesta kokonaisuudessaan päätetään: viimeinen sanavalta eduskunnalla jatkossakin TAE:n käsittelyn yhteydessä.
  - Jatkossakin rataverkko ja sen investoinnit rahoitetaan pääsääntöisesti valtion talousarviosta.
- Muut säännökset ensisijaisesti selkiyttävät lainsäädäntötilannetta ja siten osaltaan helpottavat Liikenne- ja viestintäviraston hallinnollista työtä.

Voimaantuloaikataulu

- Lakien on ehdotettu tulevan voimaan 1.5.2024.
- Ei sisällä valtuutussäännöksiä uusien valtioneuvoston asetusten tai Liikenne- ja viestintäministeriön määräysten antamiseen.